

Községenként vizsgálva az eredmény: 1941-ben Baranya 304 községéből 220-ban (72,4%) a magyarok voltak abszolút többségben, 82-ben (27,0%) a német nemzetiségűek, egyben magyar–német, egyben pedig délszláv többség volt (0,3–0,3%). Relatív többségű nemzetiségi falu nem volt.

Ezzel szemben az 1945. évi összeírás szerint a 300 községből 241-ben (80,4%) magyar, 45-ben (15,0%) német, 1-ben (0,3%) magyar–német és 1-ben (0,3%) délszláv nemzetiségű többség volt. Relatív magyar többséget 4 faluban (1,3%), német relatív többséget 3-ban (1,0%) találtak.

Megállapítható, hogy a magyar többségű falvak száma emelkedett. Legerősebb az emelkedés a mohácsi és a villányi járásban, ahol a nemzetiségi viszonyok teljesen átrendeződtek. A mohácsi járás 14 német többségű falujából csak 1 maradt. Ugyanakkor a magyarok 4 községben relatív többségbe kerültek, míg 5 községben a német nemzetiségűek abszolút többsége relatív többségre változott. A délszláv többségű falvak száma azonos maradt. A magyar lakosság aránya azokban a községekben is nőtt, ahol abszolút többségük eddig is megvolt, sőt ott is, ahol kisebbségben maradtak.

Dr. Füzes Miklós

Perczel Mór eszméinek időszerűsége

Perczel Mór szobra. Bonyhád, Szabadság tér

A múlt század első felében Magyarország a bécsi félglyarmatosítás állapotában tengődött. A fejlődés a feudális társadalom megmerevedett rendszerének felszámolásától függött. Az *antifeudalizmust* akkoriban két kérdés jelentette: a jobbágyfelszabadítás és a közteherviselés. A köznemesi birtokos családból származó Perczel Mór álláspontja a jobbágykérdésben nagyon világos: „*A pór is ember, mégpedig olyan, mint a nemes.*” Amikor 1848 nyarán úgy látta, hogy a jobbágyfelszabadítás nem elégítette ki a szegényparasztságot, a tövény továbbfejlesztését javasolta a népképviselői országgyűlésen.

A nemesi adómentesség megszüntetésében véleménye a következő volt: „*Alig hihető, hogy találkozzék művelt ember korunkban, ki szíve rejtekében igazságosnak hinné a nemességnek közterhektől mentességét.*” Igazságtalannak és képtelenségnek tartotta azt, hogy az országos és megyei vezető-tisztviselőket kizárólag a nem-nemes fizeti, ugyanakkor a hivatalok betöltése „*kizárólag a kiváltságos osztálynak engedtetik.*”

A feudális állapot felszámolását döntőnek tartotta gazdasági felemelkedésünk érdekében. Programja szerint: „*Szegénységünk egyik kútforrása a közlekedési eszközök, gyárak,*

politechnikumok hiánya . . . Olyan intézkedéseket kell tehát előállítani, melyek hazánkban munkásságot és értelmességet terjesztenek, – amilyenek: nevelési intézetek, nemzeti bank, jó utak, csatornák, politechnikumok.”

Perczel Mór demokratizmusa alapvető változásokat akart az ország vezetésében. A feudális szellemű országgyűléstről mondta: „Rossz és hibás testülettel jó törvényt hozni nem lehet. Országgyűlésünk mostani szerkezetében – nem képviselvén az egész nemzetet, mint kellene – gyöngé és szűk alapokon áll.” A népképviselői országgyűlésben látta a fejlődés lehetőségét. És e nagy politikai átalakuláshoz döntőnek tartotta a nemzeti erők összefogását: „Erősödünk hát az egyesülés láncai által, olvasszuk össze a szétágazó érdekeket, így nem kell félnünk az enyészettől. . . Ha vagyunkat, életünket kell is feláldozni, iparkodni fogunk a népben egységet szervezni, és őt igazi érdekei megóvására fellelkesíteni.” Határozottan leszögezte: „Nincs szentebb kötelesség mint az: intézeteket akadályozni, melyek az emberek céljai megközelítését nehezítik.”

Hazánk függetlensége érdekében Perczel Mór még Kossuthnál is határozottabban és élesebben fogalmazta meg álláspontját: „Amennyiben az ország elmulasztja magát . . . Ausztria karjai közül kiszabadítani – ha nem bírja megszüntetni gyarmati alárendeltségét, úgy . . . nem érdemes arra, hogy politikai alkotmányos önállóságát fenntarthassa . . . Nem árt azokat, kik nemzetünk meggyilkolására vétkes kezeiket emelik, figyelmeztetni, hogy a népnek az önvédelem természetes és soha meg nem tagadható jogánál fogva nemcsak szabad, de kötelessége magát és hazáját megmenteni.”

Már a forradalom előtt öt évvel, 1843-ban mint Tolna megye országgyűlési követe nyíltan beszélt Pozsonyban a várható fejleményekről: „Azt mondják, Magyarország távol van a revolúciótól, s ez igaz is, ha megadatik az országnak, ami az országé. De nincs messze, ha legfőbb kívánataink háttérbe szoríttatnak.”

1848 márciusában az európai forradalmi hullám átcsapott hazánk határain is. A forradalmat előkészítők lázas munkájában ott találjuk Perczelt, aki ekkor az ország egyik legnépszerűbb politikusa volt (Pécs, Székesfehérvár díszpolgára). Egyes feljegyzések szerint részt vett a forradalmi programot tartalmazó 12 pont szerkesztésében. Március 15-én megválasztották a Közcsendi Bizottmányba. A Pesten sűrűn tartott népgyűlések gyakori szónoka volt. Már április első napjaiban követelte a magyar függetlenség megvédésére az önálló magyar hadsereg megszervezését.

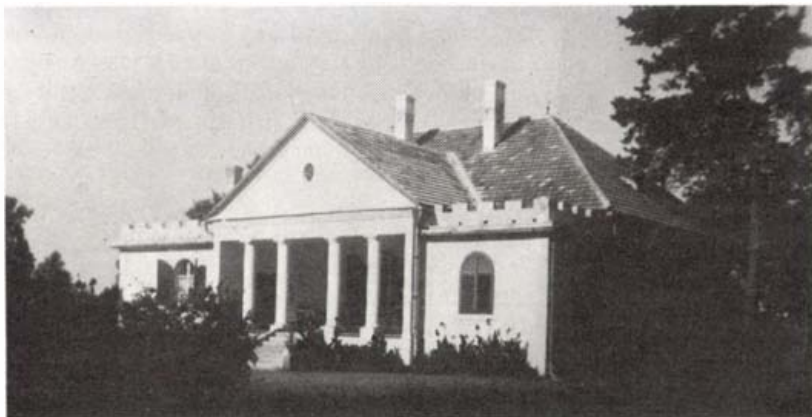
Bonyhád fiának *antiimperializmusát* az a jelmondata bizonyítja legjobban, amelyet életprogramjaként fogalmazott meg: „Egy nemzet, mely más nemzet elnyomására ad segílyt, . . . magára mondja ki a kárhozatot.” Amikor 1848 szeptemberében Jellasics vezetésével megindult a támadás, önként jelentkezett a haza és a forradalom megvédésére. Perczel a szabads csapatok toborzásában élen járt. A nemzetőrökkel együttműködve így lett részese a szabadságharc első lelkesítő győzelmének Pákozdnál és Ozoránál. Három harctéren működött mint vezénylő tábornok. 1848 őszén gyors muraközi bevonulása, az osztrák–horvát seregek kiszorítása bámulatba ejtette a közvéleményt. Letenye, Csáktornya volt e győzelmek központja. 1849 telén a Duna–Tisza közti, Szolnok térségében folytatott csatározásait legsikeresebb hadműveleteinek könyveli el a hadtörténet. Ugyanis Perczel fedezte a kormány Debrecenbe menekülését, és biztosította az új főváros védelmét. Március–áprilisi támadásával megmutatta, miként lehet Bácskát villámgyors csapásokkal megtisztítani az ellenségtől. Szenttamási diadala után a legnépszerűbb tábornokok egyike, akinek nevét katonadalokba foglalták:

Perczel Mór katonája
A falakat mind megmászta,
Muszkát, rácot és németet
Minden pokolba kergetett.

Perczel Móric aranycsillag
Ott Szenttamás alatt ballag,
Siratgatja halottait,
Kossuth Lajos katonáit.

Perczel Mór tábornok nem volt hiba nélkül való vezető, de páratlan munkabírása, lelkesedése, kockázatvállalása elismerést váltott ki katonái között. Szabadságharcunk egyik legértékesebb egyénisége, a forradalmi tábornok típusa volt!

A szabadságharc bukását követő 18 évi száműzetés tetet-lelket gyöttrő nyomorúságát nem idézzük itt fel. E tragikus időszaknak van azonban egy olyan dokumentuma, amelyet a berzéki családi levéltár iratanyagából mindössze másfél évtizede ismerünk csak, és amely Perczel Mór életútjáról az eddig elmondottakat alátámasztja. 1860. áprilisában Marx Londontól levéllel kereste fel az angliai Jersey-szigetén nélkülözések között élő tábornokot és azt írta neki: „Az ön nevét jelöltem meg, mint a magyar katonai emigráció tagjai közül az egyetlenét, aki nem tartozik a megvásároltak közé.” (Ez utalás az emigrációban élő Kossuthnak arra a helytelen lépésére, amellyel hazánk sorsának újra napirendre tűzését a reakciós III. Napoleontól, majd Bismarcktól remélte.) Marx értékelésében Perczelt az európai – tehát nemcsak a magyar, hanem az európai – szabadság „egyik legkiválóbb előharcosá”-nak nevezi.

A berzéki Perczel kúria

Perczel Mór Bonyhádön született és ott is halt meg (1811. november 11.–1899. május 23.). A városban hagyománya van a Perczel család tiszteletének. Már 1933-ban a fasiszta Gömbös-kormány idején felállítottak egy Perczel-domborművet. Akkor az irredenta-soviniszta eszmék erősítésére akarták felhasználni a tábornok emlékét. Ha sejtették volna, hogy Marx „különös nagyrebecsüléssel” kereste fel soraival „az igen tisztelt tábornok urat”, akkor bizonyára nem sajátítják ki a magyar reformkor és forradalom e nagyrebecsülést érdemlő alakját. Ma már pontosan ismerjük Bonyhád szülőttének forradalmi nézeteit, tetteit. Ez készítette a várost 1979-ben – a tábornok halálának 80. évfordulóján – arra, hogy a Szabadság téren felállítsa Perczel Mór mellszobrát (Kiss György alkotását). Az emlékmű – a közelben lévő Vörösmarty-emléktáblával együtt – azóta figyelmeztet bennünket: „Hazádnak rendületlenül légy híve, óh magyar!”

Kolta László

